

Ο Ν. Καζαντζάκης πολιτικός

Εφόσον το 2007, έχει αναγνωριστεί διεθνώς ως «Έτος Νίκου Καζαντζάκη», καθώς συμπληρώνονται, φέτος, 50 χρόνια από το θάνατο του μεγάλου κρητικού λογοτέχνη, κρίνουμε σκόπιμο να του αφιερώσουμε ένα ολιγόλογο σημείωμα.

Στο παρόν αρθρίδιο, όμως, δε θα ασχοληθούμε με την αναμφισβήτητη λογοτεχνική του αξία και τη σημαντική συμβολή του στα Ελληνικά Γράμματα. Θα ιδούμε ότι μετά από την απελευθέρωση από την ιταλική και γερμανική Κατοχή, συμμετέχει σε διεργασίες σχηματισμού ενός σοσιαλιστικού κόμματος στην Αθήνα και, ταυτόχρονα, θα γνωρίσουμε τι έγινε κατά τη διάρκεια της υπουργικής του θητείας σε μια από τις πρώτες μεταπολεμικές κυβερνήσεις.

Ευθύς μετά την απελευθέρωση (τέλη 1944), επιστρέφουν στην Αθήνα από την Αίγινα η Ελένη Σαμίου και ο Νίκος Καζαντζάκης, που θα εκλεγεί πρόεδρος της Εταιρείας Ελλήνων Λογοτεχνών. Μερικούς μήνες αργότερα, μέσα στο 1945, εξάλλου, διατυπώνει τις πολιτικές του θέσεις στην εφημερίδα «Ακρόπολη» στις 29 και 30 του Μάη. Τον Αύγουστο του ίδιου έτους τον συναντούμε Πρόεδρο της Σοσιαλιστικής Εργατικής Ένωσης. Τον ίδιο χρόνο, επίσης, αποστέλλεται στην Κρήτη ως μέλος Επιτροπής για τη διαπίστωση των ωμοτήτων των Γερμανών και των Ιταλών στη μεγαλόνησο, ενώ η Ακαδημία Αθηνών τον είχε απορρίψει για την Τάξη των Γραμμάτων και Τεχνών.

Υπουργός!

Προς το τέλος της χρονιάς, όμως, στις 26 Νοέμβρη 1945, ορκίστηκε υπουργός άνευ χαρτοφυλακίου στην κυβέρνηση του προπολεμικού Προέδρου της Βουλής και γηραιού πια φιλελεύθερου ηγέτη, Θεμιστοκλή Σοφούλη. Τη μέρα εκείνη είχαν κληθεί να αναλάβουν υπουργικά χαρτοφυλάκια μια δεύτερη ομάδα πολιτευτών, για να συμπληρωθεί το από 22 Νοέμβρη 1945 ολιγομελές υπουργικό συμβούλιο του Θ. Σοφούλη.

Στην αθηναϊκή εφημερίδα «Εμπρός», διαβάζουμε (φύλλο της 11 Δεκέμβρη 1945, σελ. 1) ότι ο Ν. Καζαντζάκης, όταν η κυβέρνηση Σοφούλη ανακοίνωσε αμνηστία που θα αφορούσε όσους είχαν διαπράξει οποιαδήποτε πράξη πλην της ανθρωποκτονίας και την επί ηθική αυτουργία ανθρωποκτονία, ενώ απαγορεύθηκε και η μήνυση για εγκλήματα που διαπράχθηκαν κατά τη διάρκεια της Κατοχής (27/4/1941-12/2/1945), συμπεριλαμβανόταν στα μέλη του υπουργικού συμβουλίου που διαφώνησαν. Αυτός, μαζί με τους Γ. Καρτάλη, Η. Πετμεζά, Ι. Πελτέκη και Γ. Παπά υποστήριξαν να δοθεί ευρύτερη αμνηστία και μάλιστα να μην μπορούν να θεωρηθούν ένοχοι φόνων όσοι τους διέπραξαν: (α) εναντίον αντρών του εχθρού, (β) εναντίον ενόπλων συνεργατών του εχθρού (τάγματα ασφαλείας κ.α.) και (γ) εναντίον ενόπλων πρακτόρων

του εχθρού. Όπως έγραφε η ίδια εφημερίδα, οι διαφωνούντες υπουργοί δήλωναν σαφώς ότι θα έφταναν μέχρι και σε παραίτηση ακόμα, αν η άποψή τους δεν γινόταν δεκτή.

Γιατί παραιτήθηκε

Η Σοσιαλιστική Εργατική Ένωση, όμως, δεν κατήλθε ποτέ σε βουλευτικές εκλογές. Αντ' αυτού, συμμετείχε στη συνδιάσκεψη των ελληνικών σοσιαλιστικών κομμάτων (Ενιαίο Σοσιαλιστικό Κόμμα της Ελλάδος - Σοσιαλιστικό Κόμμα Ελλάδος - Ένωση Λαϊκής Δημοκρατίας - Σοσιαλιστική Εργατική Ένωση) κατά το Γενάρη του 1946, η οποία και κατέληξε στη συνένωσή τους και στη δημιουργία του ενιαίου κόμματος υπό το όνομα «Σοσιαλιστικό Κόμμα Ελλάδος - Ένωση Λαϊκής Δημοκρατίας». Επικεφαλής του νέου κόμματος τέθηκε διοικούσα επιτροπή που απάρτιζαν οι: Αλέξανδρος Σβώλος, Ηλίας Τσιριμώκος, Στ. Κανελλόπουλος, Α. Μπεναρόγιας, Ν. Καζαντζάκης, Σ. Σωμερίτης, Ν. Ασκούτσος, Δ. Στρατής, Α. Γρηγορογιάννης, Κ. Σκλάβος, Στρ. Παπαϊωάννου, Σ. Αλεξανδρή, Σ. Δημόπουλος Δημοσθένης Αποστολίδης, Δ. Παπαμήτρου και Ι. Σακελλαρίου.

Η νέα διοίκηση του κόμματος κάλεσε στις 10 Γενάρη του 1946 τον Καζαντζάκη να υποβάλει την παραίτησή του από υπουργός άνευ χαρτοφυλακίου στην κυβέρνηση Σοφούλη (βλ. εφημερίδα Αθηνών «Ελευθερία», 11/1/1946). Ήταν ο μόνος από τα μέλη του συντονιστικού οργάνου του κόμματος, που κατείχε κυβερνητική θέση! Έτσι, αφού παρέμεινε στο υπουργικό αξίωμα για χρονικό διάστημα μικρότερο των δύο μηνών, παραιτήθηκε, ενώ όλη η χώρα συγκλονίζεται από πανεργατικές απεργίες (εκτενείς περιγραφές παραθέτουν τα φύλλα του «Ριζοσπάστη» του α' δεκαπενθημέρου του 1946), στις 11 Γενάρη 1946.

Η παραίτησή του σχετιζόταν με τις επικείμενες, πρώτες μεταπολεμικές, βουλευτικές εκλογές της 31ης Μαρτίου 1946, επειδή όλα έδειχναν ένα «βαρύ» προεκλογικό κλίμα υπέρ των μοναρχικών και κατά των Φιλελευθέρων και της Αριστεράς. Η εφημερίδα «Εμπρός», σχολιάζοντας την

παραίτηση Καζαντζάκη από το υπουργικό αξίωμα, τιτλοφορεί το ανυπόγραφο σκόλιο της 2ης σελίδας στο φύλλο της 12/1/1946 «Επιτέλους!» και σημειώνει: «Ο άνευ χαρτοφυλακίου υπουργός, κ. Καζαντζάκης, επισκεφθείς χτες τον πρωθυπουργόν, υπέβαλε την παραίτησίν του, δηλώσας ότι αποχωρεί της Κυβερνήσεως ως φίλος και ότι μετά την ένωση των σοσιαλιστικών κομμάτων αποχωρεί οριστικώς της πολιτικής...».

Η παραίτηση-αποχώρηση του Ν. Καζαντζάκη είναι από τις πρώτες ανάμεσα στα μέλη του υπό το Θεμιστοκλή Σοφούλη υπουργικού συμβουλίου. Τον ίδιο Γενάρη, ο Θ. Σοφούλης απέρριπτε την έκκληση του Κωνσταντίνου Τσαλδάρη και του Σοφοκλή Βενιζέλου για υποδοχή κοινών υποψηφίων από τους Φιλελευθέρους και τους Λαϊκούς, ενώ το Μάρτη αρνήθηκε παρόμοια πρόταση από το ΚΚΕ για εκλογική συνεργασία ανάμεσα στο ΕΑΜ και τους Φιλελευθέρους.

Μετά την παραίτηση

Ο Καζαντζάκης, όντως, αποχώρησε μετά την παραίτησή του, από την ελληνική πολιτική σκηνή. Αρχικά (1947- '48), υπηρέτησε στην UNESCO για θέματα λογοτεχνίας. Από το θέρος του 1948, εγκαταστάθηκε στην Αντίπολη της Γαλλίας μαζί με τη σύζυγό του, Ελένη, που 'χαν παντρευτεί από τις 11 Νοέμβρη 1945. Τα χρόνια αυτά, όμως, ξεκινούν και οι αποτυχημένες υποψηφιότητές του για το βραβείο Νόμπελ (1946 έως 1957).

Στην Ελλάδα, μέχρι και λίγες ημέρες πριν τις βουλευτικές εκλογές του '46, με το αίτημα της ματαίωσης των εκλογών, θα αποχωρήσουν άλλα δέκα μέλη της κυβέρνησης Σοφούλη, με σημαντική έως τότε ή αξιολογη κατοπινή πολιτική «διαδρομή»: Ι. Πελτέκης, Γ. Καρτάλης, Γ. Νόβας, Γ. Μπουρδάρας, Σ. Μερκούρης, Αλ. Μυλωνάς, Χρ. Ευελπίδης, Π. Ευριπαίος, Γ. Παπάς και Ι. Γεωργιάκης, μαζί με τον αλλοτινό συνεργάτη του Ελ. Βενιζέλου στο προπολεμικό κόμμα Φιλελευθέρων και παλαίμαχο πλέον (1946, λίγους μήνες πριν πεθάνει) αντιπρόεδρο της κυβέρνησης Σοφούλη, Γεώργιο Καφαντάρη.

